

Герой нашого часу (переказ скорочено)

Михайло Лермонтов

Передмова

Починається роман з передмови, яка роз'яснює мету написання твору: читачі обурюються, що їм ставлять у приклад таку аморальну людину, як Печорін, але в романі — не портрет однієї людини, а портрет всіх пороків покоління в їхньому розвитку. У Печоріна більше правди, ніж би цього бажали читачі, тому вони в нього не вірять. Читача занадто довго годували солодким, а потрібні гіркі ліки, їдкі істини. Автор вказує хворобу суспільства, а як її вилікувати — бог знає!

Події відбуваються в часи завоювання Кавказу.

Частина I

Розділ I — Бела

У главі "Бела" оповідач-офіцер говорить про те, як по дорозі з Тіфліса він зустрів штабс-капітана Максима Максимовича. Через буран вони зупиняються на вимушену ночівлю в саклі, штабс-капітан розповідає своєму попутнику про Печоріна. Григорію Печорину тоді було років двадцять п'ять, а штабс-капітан був комендантом у сторожовій фортеці. Печорін, за словами Максима Максимовича, був славний хлопець, хоча і дивний, не беріг себе. Жили вони по-дружньому близько року, за який Печорін наробив клопоту.

Недалеко від їх фортеці жив князь. Його син Азамат часто приїжджав до них, вони його розпестили, але хлопчик був занадто ласий на гроші. Одного разу князь покликав їх на весілля старшої дочки, і там Печорину проспівала комплімент молодша дочка, Бела. Вона була хороша собою, і нею милувалися Печорін і похмурий Казбич — знайомий штабс-капітана із зовнішністю розбійника. Цього разу на ньому була одягнута кольчуга під бешмет.

Максим Максимович подумав, що він щось замишляє. Вийшовши від духоти на вулицю, він чує, що Азамату подобається кінь Казбича. Господар хвалить свого скакуна, який не раз рятував його, називає його товаришем. Азамат каже, що віддав би за нього табун в тисячу кобил, але Казбич не хоче цього. Хлопець не може домогтися свого і вирішує запропонувати викрасти для розбійника свою сестру Белу. Казбич сміється, тому що Азамат набрид йому, і він нетерпляче проганяє його.

Син князя кидається на розбійника з кинджалом. Казбич відштовхує його, на що Азамат кричить, що Казбич хотів його зарізати. Розбійник втікає.

Максим Максимович згадує, що чорт його смикнув розповісти це Печорину: він посміявся і задумав дещо. При Азаматі говорив постійно про коня Казбича, обіцяв його доставити в обмін на Белу. У відсутність батька Азамат відвіз сестру, а коли Казбич пригнав на продаж баранів, за допомогою Печоріна повів його скакуна Карагеца.

Розбійник в помсту вбив князя.

Печорін приручив полохливу красуню Белу, черкеска закохалася в нього, звикла, що вона належить йому, але незабаром вона йому набридла. Печорін говорив, що жодна жінка його гак не любила, а штабс-капітан звик до неї як до дочки. Одного разу він застав її сумною: Григорій Олександрович пішов на полювання вчора і не повернувся. Рада не тримати його біля спідниці і бути веселою, Бела приймає його таким, який він є.

Приїжджає Казбич на коні батька Бели, в нього стріляє вартовий. Максим Максимович висловлює Печорину свої побоювання. Печорін пестить Белу все рідше, а потім, коли приятелі їдуть полювати на кабана, дівчина стає здобиччю Казбича, який вдаряє її кинджалом і біжить. Бела два дні мучилася, потім померла, в бреду кажучи про свою любов до Печоріна.

Максим Максимович каже, що добре, що вона померла: інакше Печорін її кинув би рано чи пізно, а вона не перенесла б це. З ним про Белу вже не говорили. Через деякий час Печорін поїхав до Грузії.

Розділ II — Максим Максимович

Попутники розлучилися, але через кілька днів знову зустрілися. Несподівано Максим Максимович зустрічає Печоріна, що вийшов у відставку і направляється в Персію. Він дає знати Печорину про себе, але Печорін не поспішає. Засмучений Максим Максимович перевертався всю ніч. Коли Печорін прийшов, оповідач сказав про це попутнику. Оповідач малює нам портрет Печоріна, бачить у ньому ознака породи: у нього особа, яка подобається жінкам, він середнього зросту, стрункий, чисто одягнений. Відсутність жестикуляції говорить про скритності характеру. Очі у Печоріна не сміються, його погляд холодний, проникливий і важкий.

Печорін вже збирається їхати, тож Максим Максимович ледве встигає прибігти. Дивно, але Печорін не залишається ні на хвилину, скільки його ні просить старий приятель.

Максим Максимович віддає журнал Печоріна автору.

Частина II — Журнал Печоріна

Після смерті Григорія Олександровича (він помер, повертаючись з Персії) автор публікує журнал Печоріна з передмовою. У ньому він пояснює причини публікації: він переконався в ширості Печоріна, що виставляв назовні свої пороки. Ця історія людської душі, написана без марнославства, здається йому корисніше історії всього народу. Він наводить уривки, що відносяться до перебування Печоріна на Кавказі.

Розділ I — Тамань

У главі "Тамань" Печорін постає як мисливець за небезпечними пригодами.

Вночі він приїжджає в місто і підозрює, що сліпий хлопчик, у якого він ночує, не такий простий. Він вистежує його, бачить, що сліпий зустрівся з дівчиною і вони чекають на березі якогось Янко. Печорін переконується, що Янко привіз якісь вузли, вдень намагається дізнатися у хлопчика, що це. Дізнається по голосу ту дівчину, вона грає з ним. Печорін говорить, що вона вночі була на березі. Скоро дівчина приходить

до нього і раптово цілує.

Увечері Григорій йде на пристань, звелівши козакові поспішати до нього, якщо вистрілить. Його зустрічає дівчина, вони плывуть на човні, дівчина забирає пістолет і намагається зіштовхнути його у воду, побоюючись, що він донесе про вузли. Печоріну вдається перебороти дівчину, і за бортом опиняється саме вона.

Дівчина виплила і назавжди поїхала з Янко, оскільки контрабандні товари, які він привозив, стали небезпечною справою. Сліпий вкрав речі Печоріна і віддав їх Янко. Вийшло, що хлопчик обікрав героя, а дівчина мало не втопила. Він стривожив спокій чесних контрабандистів, ледь не постраждавши сам.

Вранці Печорін виїхав з Тамані.

Частина III — Закінчення журналу Печоріна

Розділ I — Княжна Мері

Розділ "Княжна Мері" — розповідь Печоріна про зустріч у П'ятигорську з юнкером-романтиком Грушницьким. Печорін характеризує його як досить гострого, доброго чоловіка, який напоказ виставляє свої страждання. Каже, що розкусив його і, якщо вони зустрінуться на вузькій доріжці, Грушницькому будуть великі непереливки.

Грушницький звернув увагу на молоду дівчину, княжну Мері Литовську, впустив склянку навмисне і напоказ силкувався дістати її, Мері допомогла йому і втекла. Печорін говорить юнкеру, що його не зворушила участь Мері, заздрить, бо впевнений, що все має належати тільки йому, говорить про Мері (за словами Грушницького) як про англійського коня. Печорін хоче посперечатися з юнкером тільки через пристрасті суперечити.

Він знайомиться з доктором Вернером, злозязичним скептиком по натурі, якого молодь прозвала Мефістофелем. Вони відмінно зійшлися. Вернер сказав, що Мері думає, що Грушницького розжалували в солдати за дуель. Доктор розуміє, що Грушницький буде жертвою Печоріна, каже, що розповів про нього і Мері зацікавилася, тепер вона бачить у ньому героя роману.

Вернер характеризує йому мати і дочку Ліговських. Печорін дізнається від нього за описом, що сюди приїхала жінка, яку він любив раніше, Віра. Вона вийшла заміж за родича Ліговських. Печорін просить Вернера не говорити про нього або відгукнутися погано.

Смуток оволодів ним, минуле має над ним велику владу, і він нічого не забув. Печорін швидко домагається ненависті княжни: здається дивним, що він уникає знайомства. Він перекупує у неї з-під носа килим. Мері проповідує в суспільстві ополчення проти Печоріна, на що Григорій каже Грушницькому, що княжна, напевно, в нього закохана, але вона з тих, хто вдосталь накокетнічається і через два роки з покірності мамі вийде заміж за виродка. Грушницький обурений. Скоро на його руці з'являється колечко з ім'ям Мері. Печорін же чекає, коли вона вибере його у свої повірені і він насолодиться.

Несподівано для себе Печорін зустрічає Віру. Вона як і раніше любить його, але її чоловік стежить за нею скрізь, крім вітальні Ліговських. Закохані цілуються, і Печорін

обіцяє їй волочитися за Мері, щоб відвернути увагу і підозрілість її чоловіка.

Печорін розмірковує в своєму журналі, що вже хоче не любити, а бути коханим, але ніколи не був рабом коханої жінки. Він любив одну жінку з твердою волею, але вони розлучилися ворогами, жінок з характером він не любить.

Віра знову беззастережно довіряється йому. Григорій упевнений, що вони і цього разу розлучаться, але спогад про неї буде в душі завжди. Після зустрічі він сів на коня і бездумно скакав по степу, змучивши її. Виїхавши раптом з-за куща, він лякає Мері, говорить їй, що не більш небезпечний, ніж Грушницький. Грушницький говорить йому, що після цієї витівки йому буде важко увійти до них у будинок, але Печорін сперечається: якщо я захочу, завтра ввечері буду в княгині і стану волочитися за княжною.

Минув тиждень, Віра хоче бачити його у Ліговских. Він іде на бал і танцює з Мері, потім захищає її від п'яного капітана, який вульгарно намагається запросити княжну на мазурку, рятуючи від неприємності на балу. У подяку княгиня запрошує його до себе в будь-який час. Він каже Мері, що її оточує натовп шанувальників і саме тому він не хотів з нею знайомитися. Вона відповідає, що вони всі скучні, навіть Грушницький. Грушницький же закоханий шалено.

Печорін і Мері йдуть до княгині, за ними приходить Віра. Вона каже, що треба сподобатися княгині, думає про швидку смерть від сухот і просить зустрічатися тільки тут, хоче зберегти репутацію. Печорін говорить про Віру, що вона одна прийняла його з усіма дрібними слабкостями і поганими пристрастями.

Печорін зваблює княжну, не розуміючи, навіщо він це робить: мабуть із заздрості до Грушницького. Під впливом пристрасті він діяти нездатний, честолюбство придушене обставинами.

Грушницького виробили в офіцери, але він не бажає показуватися Мері, поки не буде готовий мундир.

Між Мері й Григорієм виникає сварка. Печорін зауважує, що всі бачили в ньому погані риси, і вони з'явилися, він став моральним калікою. Своїми словами він викликає сльози Мері. Чекає, що завтра вона винагородить його, але йому це нудно.

Печорін все більше закохує в себе княжну, вона ділиться з Вірою, яка говорить Печорину, що Мері в нього закохана і ревнує, просить у нього слова не одружуватися на ній, обіцяючи нічне побачення наодинці.

Григорій наймає квартиру поряд з Ліговськими для побачення. Ввечері у Ліговских він танцює з Мері, вона слухає його з ніжною увагою, а Віра сумує. Тоді Печорін представляє публіці їх історію з вигаданими іменами, жваво зобразивши свою ніжність, неспокій і захват. Віра пожвавилася, підсіла ближче. Люди розійшлися тільки о 2 годині ночі.

На балу Грушницький запитує Печоріна, чи правда, що він усі ці дні волочився за його княжною? Печорін думає: невже його призначення на землі — руйнувати чужі надії? Мері сумує з Грушницьким, чекає Печоріна. Грушницький розгніваний на Печоріна, збирає ворожу зграю.

Вранці Печорін йде до Мері та запитує, чи не сердиться вона на нього, просить вибачення, грає роль.

Доктор Вернер сказав, що все місто знає про те, що Печорін одружується на Мері. Він спростовує слух, каже, що їде завтра до Кисловодська. Вернер застерігає його.

У Кисловодську Печорін бачить Віру. Княгиня ж чекає, що Печорін попросить у неї руки дочки. На кінній прогулянці у Мері закрутилася голова, Печорін утримав її і поцілував у щоку: йому була цікава її реакція. Вона вимагає сказати, що він до неї відчуває, запитує, чи треба їй зізнатися в любові першою? Печорін каже, що нема чого.

Наступного дня на палкі промови княжни він відповідає, що не любить її. Розмірковує в журналі, що іноді зневажає себе; нездатний до благородних поривів, боїться здаватися собі смішним, але свободу він цінує дорожче за все, у нього страх перед одруженням; ворожка сказала його матері, що він помре від злої дружини.

У Кисловодськ приїжджає знаменитий маг і фокусник Апфельбаум. Все місто, крім Мері і Віри, там. Печорін йде до Віри, на зворотному шляху бачить у вікні Мері. Грушницький з драгуном вистежують його в саду Лиговських і думають, що він йде на побачення з Мері, піднімають шум. Печорін виривається, йде до себе і прикидається сплячим.

Грушницький розпускає чутки про княжну, каже, що під вікном був Печорі, на що Григорій викликає його на дуель. Вернер і драгун — секунданти. Перед дуеллю Печорін розмірковує: для чого він народився і жив, яке його призначення? Він був знаряддям кари для приречених жертв, його любов нікому не принесла щастя. Він любив тільки для себе і не міг насититися. Може, завтра він помре, і немає істоти, яка б його зрозуміла. Одні кажуть, що він добрий малий, інші — мерзотник. Йому смішно і прикро. Доктор Вернер пропонує перемир'я, але Грушницький відмовляється, він не хоче вибачатися. Печорін каже, що стрілятися краще на краю скелі, тоді навіть мале поранення спричинить падіння у прірву.

За порадою драгуна Грушницький пропонує стрілятися "на шести кроках", не зарядивши пістолетів. Печорін спочатку хоче випробувати його, надавши всі вигоди, — раптом у ньому прокинується великодушність? Вернер квапить його сказати, що вони знають правду, а Печорін говорить йому, що хоче бути убитий. Але план Грушницького гине. Печорін радить йому помолитися і запитує, чи не підказує йому що совість. Підкликає доктора і каже, що панове забули покласти кулю в його пістолет. Драгун каже, що вона, вірно, викотилася, і міняти пістолет він не буде. Грушницький суперечить йому. Після його невдалого пострілу Печорін знову пропонує мир, але Грушницький говорить, що якщо не вб'є його, то заріже з-за рогу. Печорін вбиває.

Вбивство Грушницького приписують черкесам. Віру відвозить чоловік, вона так хвилювалася, коли дізналася про дуелі, що зізналася чоловікові в тому, що любить Печоріна. Печорін читає її прощальну записку і скаче за нею, загнавши коня. Він усвідомлює, що Віра для нього дорожче всього на світі, але не може наздогнати її. Повернувшись, він дізнається, що загибель Грушницького викликала підозри і його вишлють в інше місце. Він йде до Лиговських попрощатися.

Княгиня каже, що він врятував її дочку від наклепу, пропонує йому одружитися на Мері, але Печорін за кілька хвилин наодинці з Мері змушує її ненавидіти його так само сильно, як вона до цього була закохана в нього. Він говорить їй, що сміявся над нею, значить, вона повинна його зневажати, а любити не може. Через годину він їде, відчуваючи, що з такою долею не ужився б.

Розділ II — Фаталіст

У "Фаталісті", заключній главі роману, говориться, що Печорін проводить два тижні в козацькій станиці. У майора офіцерська компанія сперечається про долю людини. Обговорюють мусульманське повір'я, що "доля людини написана на небесах". Хтось вважає це дурницею, інші переконані, що це правда. Майор каже, що свідків цьому немає.

Поручик Вулич, серб, встає і пропонує закінчити порожню суперечку та випробувати докази на ньому. Він фаталіст, за словами Печоріна — істота особлива, нездатна ділитися думками і пристрастями з іншими. Він каже, що якщо ще не пробила година його смерті, то пістолет, приставлений до чола, не вистрілить. Ніхто не хоче сперечатися, тільки Печорін погоджується на парі.

Вулич приставляє до чола пістолет, і Печорін бачить на обличчі поручика друк смерті, говорить йому, що він помре сьогодні. Пістолет дає осічку, і тут же Вулич стріляє вдруге, в сторону. Всі сперечаються про те, чому пістолет не вистрілив у перший раз.

Печорін зауважує, що поручик удачливий у грі, на що Вулич відповідає, що це вперше. Печорін каже, що все ж йому здається, що той сьогодні повинен померти. Вулич ніяковіє і спалахує, йде геть. Незабаром розходяться і всі інші.

Печорін йде провулками, твердо вірячи в приречення. Він спотикається, і бачить, що на дорозі лежить свиня, розрубана шашкою. Люди шукають п'яного козака, який гнався за нею. Рано вранці Печоріна розбудили офіцери: Вулича вбив той самий козак. Може, він і не помітив би його, та Вулич запитав: "Кого ти, братику, шукаєш?" Козак відповів, що його, і розрубав від плеча до серця. Вулич перед смертю сказав: "Він правий". Ці слова ставилися до Печоріна, який мимоволі прочитав його долю.

Вбивця замкнувся в хаті і не бажав вийти. Печорін вирішив випробувати свою долю, як Вулич. Козака відволікли до дверей, а Печорін кинувся до нього у вікно. Козак відстрілювався, але Печорін схопив його за руки, і інші чоловіки зв'язали його. Григорія Олександровича навіть не поранило.

Після цього можна було зробитися і фаталістом, але Печорін любить сумніватися у всьому. Максим Максимович, якому він розповідає цю історію, спочатку не розуміє визначення фаталізму, потім каже, що пістолети і гвинтівки часто дають осічку. Пізніше додає, що шкода бідолаху, мабуть, на роду так було написано. Більше Печорін від нього не добився нічого, Максим Максимович був не любитель метафізичних дебатів.